

Alati võib hullem olla*

Martti Vaske – TÜ arstiõppe III kursus

„Teil on vähk,“ ütles arst. Vaikus. „Mul on kahju teile seda teatada, aga teil on pahaloomuline kasvaja jämesoole alaneva osa proksimaalses segmendis.“

Heinrich vaatas tuimalt ja osavõtmatult arsti vasakut kitlitaskut.

„Röntgenpildilt on selgelt näha selle piirjooni. Vaadake, kuidas see varjutab tagaolevaid struktuure.“

Heinrich ei suutnud kuidagi keskenduda.

„Mis mõttes mul on vähk?“ mõtles ta. Ta oli alati eeldanud, et vähk on üks neist haigustest, mida sa lihtsalt tead, et sul on. Et kusagilt hakkab näiteks kõvasti valutama ja sa saad aru, et midagi on valesti. Nii palju, kui ta mäletas, oli ta elanud kõik oma 37 aastat suhteliselt korraliku tervisega. Tõsi, ta oli murdnud kaks korda varbaluu, üks kord vasaku jala ja siis paar aastat hiljem parema jala otsa, aga tal polnud olnud kunagi ühtegi tõsisemat haigust. Selle eest oli ta hästi hoolitsenud: Heinrich polnud kunagi suitsetanud ning viinagi võttis ta ainult vahetevahel. Kolm korda nädalas sundis ta ennast varahommikul enne päikesetõusu voodist välja ning seadis jooksumammud kuue kilomeetri pikkusele sõrgirajale. „Kuidas saab mul olla vähk?“ mõtles ta jõuetult, kui tema segaduses peast käisid läbi katkendid harrastatud tervislikest eluviisidest.

„Heinrich, kas te kuulete mind? Kas te saite aru, mida ma teile just ütlesin?“ kõlas arsti hääl üle kabineti.

Heinrich rebis suure pingutusega pilgu arsti kitlitaskult ning tõi fookusesse tema silmad.

„Te tahate öelda, et mul on kasvaja. Kõhus.“ Heinrichi hääl oli jõuetu ja nõrk, kuid niipea, kui ta oli diagnoosi sõnadesse pannud ja välja

öelnud, kõlas see veelgi tobedamalt ja ebatõenäolisemalt kui enne.

„Kas te olete täiesti kindel?“ päris Heinrich ehk veidi liiga umbusklikult, kuid tema toonis võis eristada varjundit, mis meenutas kangesti naiivset palumist. Justkui oleks ta oodanud, et arsti surmtõsine mulje praguneb ning doktor teatab naerupahvakuga, et talle meeldib vähi diagnoosiga nalja heita. Arst kergitas selle peale kulmu.

„Mu kulla mees. Ma olen olnud onkoloog 16 aastat ning usu mind, kui ma sulle ütlen, et see siin on vähk mis vähk. Ma tean, selliseid uudiseid ei ole kunagi kerge kuulda, kuid mida kiiremini sa suudad olukorraga leppida, seda kiiremini saame hakata kasvaja vastu võitlema. Praegu on tähtis võidelda!“ Andmaks oma viimastele sõnadele kaalu, lõi arsti oma hoolitsetud rusika kõvasti vastu lauda, nii et hoolikalt ritta seatud viskipudelid värisesid.

Heinrich ei tundnud ennast sugugi kindlamalt. Tal ei olnud mitte ainult raskusi leppida oma olukorraga, vaid miski muu, mida ta ei osanud mõtestada, rõhus ta südamele. Tal oli kahtlane tunne, et ta oli seda arsti kunagi varem näinud. Ta sai aru, kui absurdne on juurelda praeguses olukorras küsimuse üle, kas ta on seda meest varem kohanud või mitte, aga miskipärast ei andnud see talle rahu. Tal oli raske seda arsti usaldada.

Miks pidi ta õige arst just nüüd konverentsile minema? Neetud, arstidest pole kunagi siis abi, kui neid tõeliselt vaja on. See viimane märkus käis eelkõige Heinrichi perearsti kohta. Kolm nädalat tagasi oli Heinrich käinud oma igaaastases kontrollis ning just siis

oligi Marietta leidnud vereproovist selgusetu nimega valgu, mida poleks tohtinud nii suures koguses leiduda. Marietta oli küll Heinrichit veennud, et muretsemiseks pole tõenäoliselt mingit põhjust, kuid pidas siiski paremaks Heinrich onkoloogi juurde saata. Heinrich mäletas hästi, kuidas ta oli oma perearsti selgelt palunud, et see suunaks ta edasi mõne tuntud ja igati lugupeetud onkoloogi vastuvõtule, sest ta tunneb ennast kindlamalt, kui ta tervis on tunnustatud arsti kätes. Alles hiljuti oli ta lugenud koledat lugu kirurgist, kes oli pikemat aega töö juures napsu võtnud ning lõpuks vintis peaga patsiendi peaaegu ära tapnud. Juhtum jõudis kohtusse ning lõppes sellega, et arst kaotas litsentsi ning pidi tasuma kahjutasuks hiiglasliku rahasumma. Nagu see oleks olukorra heastanud. Seepärast valis Heinrich arste hoolikalt. Aga paar päeva enne määratud kokkusaamist oli Heinrich saanud kirja, milles teatati, et tema soovitud onkoloog peab lendama Taani konverentsile ning talle määratakse asendusarst, kes, nagu talle kinnitati, on samavõrd professionaalne. Kuna Heinrichile anti nii hilja teada, ei olnud tal enam aega oma plaane ümber korraldada ja nii ei jäänud tal muud valikut, kui kokkulepitud kuupäeval elamurajooni ühe väikemaja erakliiniku uksest sisse marssida. Ja siin ta nüüd oli. Kuulas, kuidas see neetud tõllerdis ütleb, et ta peab võitlema. Saagu ise vähk ja vaadaku siis, kes võitlema hakkab.

„Me peame olema agressiivsed,“ jätkas arst. „Me peame tegutsema kiiresti. Ma tõesti ei tea, kuidas see kasvaja suutis nii kaua märkamatuks jääda, aga minu esialgse

* Töö saavutas Eesti Arstiüliõpilaste Seltsi 2013. aasta loomekonkursi lühijuttude kategoorias III koha.

hinnangu järgi on ta kasvanud teil juba mitu tubli aastat. Te ei ole veel sümptomeid kogenud, sest kasvaja ei ole jõudnud metastaseeruda, see tähendab teistesse kudedesse rännata, aga ega see ka enam kaugel ole. Seepärast ei tohi me aega kaotada. Me peame ta peatama enne, kui ta jõuab vereringesse, sest ...“

Arsti sõnad sulasid kokku tähenduseta monoloogiks, mida Heinrich ei suutnud jälgida ega meelde jätta. Ta mõte kandus omasoodu minema ning mässis ta sisemisse dialoogi.

„Nii et mul on tõesti vähk,“ teatas ta endale lõõdult. „Kui tihti loobitakse filmides vähidiagnoose. Kui mitu korda olen ma vaadanud leebe osavõtmatuse ja ükskõiksusega näitlejate reaktsioone, kui nende tege-laskujule lajatatakse surmadiagnoos. Ja kui see nüüd mu endaga juhtub, tundub kõik nii ebareaalne.“

Heinrich ei saanud isegi täpselt aru, mida ta tundis. Ta mõtted keerlesid nii lootusetus segaduses, et ta isegi ei üritanud neis selgusele jõuda. Süvenenud oma mõtetesse, lasi Heinrich oma pilgul arstikabineti ringi lennata. Viskipudelid, mis olid hetk tagasi arsti rusikalöögist ähvardavalt kõikunud, seisid jälle kohusetruult oma kohal. Heinrich ei teadnud palju alkoholimaailma peensustest, aga kirjutised pudelite peal, nagu *Woodford Reserve* ja *Four Roses* jätsid talle ütlemata peene ja kallihinnalise mulje. Nähtavasti oli arst viskisõber.

„... ning kuna preventatiivseks tegutsemiseks on ilmselgelt juba liiga hilja, peame võtma appi agressiivse ja kindlasti ka palliatiivse raviskeemi.“

Teist korda tiris arsti jutt Heinrichi oma mõtetest maa peale tagasi.

„Ma näen, et te olete segaduses, aga see on täiesti loomulik,“ tundis arst talle kaasa. „Kui te teaksite, kui paljud patsiendid reageerivad alguses täpipealt samuti nagu teie. Inimmõistuse loomulik kaitsemehhanism on eeldada, et minuga halbu asju ei juhtu. See on täiesti terve mõtlemine. Ja seda on väga raske lõhkuda. Kuid ma kardan, et just

seda me peame tegema. On teil äkki küsimusi oma raviskeemi kohta? Kõige olulisem on järjepidevus. Et te peate ravist korralikult kinni ja käite kemoterapias.“

Heinrichi jaoks oli seda kõike liiga palju korruga seedida, mis pidi peegelduma ka tema näoilmele, sest arst manas esile kaastundlikult mõistva pilgu. Heinrich tõmbas sügavalt hinge, vaatas arstile otse silma, mis äratas temas viivuks tugeva tunde, et ta on vastu vaatavaid silmi kindlasti varem näinud, ning sundis ennast tugitoolil sirgemalt istuma. Tema südames kriipisid endiselt kahtlus ja ebakindlus, mis tekitasid doktori vastu pimedat umbust, aga ta oli liiga jõuetu ja segaduses, et asja kallal pikemalt juurelda.

„Seega esimene asi, mis...“

„Esimene asi, mis me teeme,“ lõi arst vahele, „on ... võtame teilt uue vereproovi ja süstime immuogeenset ainet, mis toob loodetavasti kasvaja lokaliseerimise ja iseloomu paremini välja. Kui me teame selle asukohta, saame juba uue informatsiooniga edasi minna.“

Arst viipas teda protseduurilaua juurde, kus ootas kast halvaendeliselt läikivate süstaldega.

Heinrich tõusis jõuetuna püsti. Ta oli liiga nõrk ja lõõdud, et vastu hakata või rohkem küsimusi esitada. Arst aitas ta ratastega voodile istuma ja lükkas ta siis lamama. Heinrich ei suutnud enam palju tähele panna, aga talle tundus, et arsti käsi värises kergelt, kui ta teda pikali surus. Heinrich toetas pea padjale ning nägi silmanurgast, kuidas arst tõmbas kätte kummikindad ja pani valmis süstla, tõmmates sinna väikesest läbipaistmatu klaasiga ampullist hoolikalt vedelikku. Sel hetkel pani Heinrich tähele ka midagi muud, mis tundus talle pisut kummaline. Kõrvaltoa uks oli kergelt paakil ning läbi selle arvas Heinrich märkavat suurt ümmargust lampi, mis meenutas talle haiglaseriaalide operatsioonisaalide valgusteid. Ja enne kui ta jõudis oma pilgu ära pöörata, tundus talle, et inimese vari libises hääle-

tult kummalise valgusti eest läbi. Heinrichile ei antud aga aega oma silmapette üle imestada, sest tema kohale ilmus arsti ähvardav kuju, mis hoidis paremas käes süstalt, millest immitsev rohekas vedelik tilkus tasakesi voodisse. Esimest korda tundis Heinrich rahutust, mis kasvas ja kihises üle kerkivaks hirmuks.

„Kas olete valmis?“ päris arst. „Kuna te ei ole kunagi selle ainega kokku puutunud, siis ma ei oska täpselt öelda, kuidas teie keha reageerib. Aga karta ei ole siin midagi. Tõenäoliselt tunnete lihtsalt kerget uimasust, kui see vedelik koos verega läbi teie keha sõidab.“

Heinrich sundis ennast rahulikuks, sest ta ei tahtnud arstile tunnustada, et ta kardab, ning sirutas vapralt oma käsivarre ette. Arst tõi süstla otsa küünarvarre sinakalt kumava veeni juurde ja surus selle otsa läbi naha. Kipitav valu käis läbi Heinrichi keha, kui arst süstla tilgatuku vajutas.

Toime oli peaaegu otsekohene. Heinrich tundis, kuidas ta mõtted ükshaaval peast pühitakse. Hirm, kahtlused ja ängistus kadusid ning asendusid leebe rahulolu ja leplikkusega. Ta nägi ähmaselt, kuidas arst süstla teraviku eemaldas, prügikasti viskas ning tema kohale kummardas. Midagi oli aga väga valesti. Ta tundis seda. Arsti rahustav ja tark pilk oli muutunud. Selle asemel vaatas Heinrichile vastu maniakaalse helgiga silmapaar, mis puuris sügavale tema silmadesse. Ta kuulis enda nime.

„Heinrich!“ ütles arst käskivalt. „Heinrich! Kui sa tahad terveks saada, kui sa tahad kunagi sellest kasvajast vabaneda, siis sa pead tegema täpselt nagu ma sulle ütlen. Mis on su krediitkaarti number? Ütle mulle see number ja ma luban, et sa saad terveks.“

See kõik tundus Heinrichile nagu halb uni. Tuba keerles tema silme ees kiiremini kui enne ning ähmaselt virvendav valge kittel pani ta südame iiveldama. Ta oli nõrk. Liiga nõrk. Viimase poole tunni sündmused olid talle liiga suurt mõju avaldanud. Ja

teadmata, miks ta seda tegi, mõistmata, kuidas see aitab, ütles ta oma kaardi koodi. Ainus, mida ta tahtis, oli et see kohutav pöörlemine lõpeks ning et ta saaks oma meeled sulgeda. Viimane asi, mida ta mäletas, oli arsti moonutatud nägu ning tunne, et teda lükatakse paakil ukse poole.

Heinrich ärkas, teadmata, kus või kes ta on. Tundus, et ta aju ei suutnud enam erinevatel aistingutel vahet teha. Helid, lõhnad ja valu segunesid üheks ebamääraseks tundemassiks, mis rõhus Heinrichi teadvusele. Aeglaselt ja ettevaatlikul avas ta oma silmad. Ta leidis ennast toas, mida ta ei tundnud. Kui ta silmad jõudsid valgusega kohaneda, eristas ta enda ümber ohtralt punast värvi, mis osutus lähemal uurimisel vereks. Heinrich oli toas, mis oli täis veriseid rätte ja tampoone. Siin-seal lebasid põrandal ja sinise kilega kaetud laudadel läikiva punase otsaga skalpellid, tangid ja pintsetid. Mitu paari veriseid kummikindaid oli visatud hooletult põrandale. Kõikjal valitses segadus. Heinrich tõmbas ennast istukile, aga kukkus otsekohe kokku. Hirmus valu läbistas ta paremat külge, summutades löikega kõik teised tunded. Üritades oma keha mitte liigutada, kergitas Heinrich pea ja otsis silmadega valu allikat. Tema õuduseks jooksis kõhu peal koletu lohakalt kinniõmmeldud löikearm umbes sealt, kus ta arvas

oma maksa paiknevat. Ta lasi oma peal voodisse tagasi kukkuda ning vahtis klaasistunud pilguga lakke.

„Mis minuga toimub?“ käis tema peast läbi. „Kuidas?“

Aga enne kui ta suutis midagi muud mõelda, meenus talle arst ning äkitselt ta taipas. Taipas, miks oli tundunud see arst talle nii tuttav ning miks ei suutnud ta teda usaldada. Lamades ihuükski koju ehitatud operatsioonisaalis mõistis Heinrich, mis temaga oli juhtunud. See arst oli seesama kirurg, kelle skandaalset kohtuprotsessist Heinrich oli lugenud. Seesama arst, kes kaevati kohtusse alkoholismi ja väärpriaktika pärast ning kes sattus kaelani võlgadesse. „Seepärast vajas ta mu panga PIN-koodi“.

„Aga miks pidi ta mind vähi-diagnoosiga lollitama ning siis veel lahti löikama?“ Vastus ka sellele küsimusele turgatas Heinrichile ilma mõtlemata pähe. „Arst oli ju joodik. Paadunud alkohoolik. Miks ta muidu kinga sai? On enam kui tõenäoline, et viski, mis pakkus lohutust tema meelele, ei olnud sugugi nii sõbralik tema maksa vastu. Ju oli ta ennast nii põhja joonud, et vajas ellujäämiseks uut maksa. Aga alkohoolikuid ei lisata transplantatsiooninimekirja. Seepärast siis kogu see tsirkus. Ta tahtis mu maksa! Aga miks just minu oma? Kas on võimalik, et ta murdis sisse mu perearsti andmetesse ning

hoidis juba pikemat aega kõikidel ta nimistu patsientidel silma peal? Ja siis tulid mina oma tervisekontrollile. Kõik andmed laetakse ju üles. Sealt nägi ta mu veregruppi ja geneetilist sobivust. Kui suur pidi olema ta õnn, kui ta luges, et mu vereproovis oli kerge ebakõla ning et mind suunatakse edasi onkoloogi juurde. Siis avanes tema võimalus ja ta ei jätnud seda kasutamata. Tema oli see, kes saatis mulle sõnumi, et õige onkoloog peab sõitma konverentsile ning soovitas võõra nime all iseennast. Kui loll ma olin, et ma teda uskusin ja perearstiga ei rääkinud. Ta oleks mulle kohe öelnud, et Taanis pole mingit konverentsi. Aga miks pidi ta mind vähilooga petma? Selleks, et mu valvsust nõrgestada. Et mind segadusse ajada. Ma oleksin võib-olla märganud kõrvaltoas liikumist ja avastanud tema tundmatud abilised, kes varjasid ennast paakil uksega operatsioonitoas. Tegelikult ma märkasingi, aga vähi-diagnoos röövis mu kaine mõistuse.“

Värv kadus tasapisi Heinrichi näost, kui need mõtted tema peas kuju võtsid. Ta lebas keset verist operatsioonituba ning tagus oma kukalt vastu voodit. Ta oli kaotanud tõenäoliselt kogu oma raha ja osa maksast ning varas oli põgenenud teadmata kuhu.

„Vähemalt ei ole mul vähki,“ mõtles Heinrich kerge irooniaga.